

Een nest van de Franse veldwesp (*Polistes dominulus*) nader bekeken

Luciën Calle

De Franse veldwesp (*Polistes dominulus*) is een van de vele soorten die, vermoedelijk door klimaatsopwarming, zijn areaal in noordelijke richting aan het uitbreiden is. Zes jaar geleden werd in Zeeuws-Vlaanderen het eerste exemplaar ontdekt. Het bleek een voorbode te zijn van een zich snel ontwikkelende populatie. Vanaf dat jaar werden jaarlijks in toenemende mate veldwespen waargenomen. Meest favoriete plekjes zijn warme tuinen. In het open polderland kom je ze niet tegen, maar in binnentuinen van alle Zeeuws-Vlaamse dorpen zijn ze inmiddels wel aan te treffen. Ook buitendijks aan de warme voet van duintjes blijken ze graag te jagen. Op een plek in Terneuzen werd zelfs een tiental jagende dieren bijeen gezien. De verwachting was dan ook, dat snel het eerste nest gevonden zou worden. Omdat die vondst uitbleef was het niet zeker dat de soort zich hier ook voortplantte. Het zouden immers iedere zomer weer zwervers uit zuidelijker streken kunnen zijn.

Eerste nest

In 2005 werd het eerste nest gevonden door van de familie Van Goethem uit Clinge. Het nest hing aan de binnenkant van een dakraam van hun huis. De vinder had het kleine nest samen met de twee aanwezige wespen in een potje gedaan. De dieren werden door de dochters van de familie eerst een week lang door alle schoolklassen geslept, want alle kinderen moesten het nest natuurlijk zien. Het zijn inderdaad schitterend gekleurde beesten, met die prachtige oranje sprietjes. Nog weer enkele dagen later werd het potje bij ons afgegeven. Door de vele regen stond er toen een laagje water in, zoveel zelfs dat een deel van de celletjes ondergedompeld was en de wespen waren ook kletsnat. Ze zaten niet meer op het nest. Toch sloop er nog een

derde wesp uit. Het was duidelijk dat het nest nu snel op een nieuwe plaats bevestigd zou moeten worden, want de dieren moesten wel hongerig en verkleumd zijn. De beste tijd om dat te doen leek 's avonds, want dan zijn ze minder actief en door de koudere temperatuur kunnen ze niet direct wegvliegen. Het steeltje van het nest moest geplakt worden aan een muur. De insectenwand op ons dakterras leek een ideale plaats. Als extra versteviging werd een wasknijper gebruikt. Dat bevestigen was trouwens geen eenvoudige klus. Want de wespen mochten daarbij: A niet in de vingers steken, B niet wegkruipen en C niet in de lijm vastplakken. Daarbij is zo'n nestje erg broos. Tijdens het vastplakken raakten de wespen nogal gestrest. Omdat ze te koud waren om te vliegen kropen ze aldoor weg. Met een insectenpincet pakten we ze steeds weer op en zetten ze terug op het nest. In de schemer koelde het nog verder af en gaven twee van de wespen het op; ze bleven op het nest. Het derde dier bracht de nacht door onder een houtblok. De volgende morgen bleek dit beest verdwenen. De andere twee hadden de nieuwe situatie blijkbaar geaccepteerd want ze zaten nog steeds op het nest. Wauw, nu kon de studie echt beginnen!

Observaties

Omdat nesten van veldwespen geen buitenwand hebben, kun je de cellen zo zien liggen en alles dus nauwkeurig volgen. Helaas was de hele eerste week van juli vochtig en koud. De dieren bleven de hele tijd haast bewegingsloos op het nest zitten. Tijdens koude nachten kropen ze wat weg, dicht bij elkaar, achter het nest. De hele eerste week hadden de dieren het nest nog steeds niet verlaten en hadden ze dus niets gegeten. We begonnen ons wat zorgen te maken en besloten iets te eten aan te bieden. Voorzichtig werd een klein druppeltje rode bessenjam achter het nest tegen de muur gesmeerd. We kozen de fel rood gekleurde jam, omdat het zo te controleren was of de dieren dat in hun nest zouden opbergen. Binnen enkele minuten zaten de wespen er inderdaad van te eten. Een deel

van wat de wespen niet direct opaten werd inderdaad in een van de celletjes bewaard (foto pagina 25).

In de dichtgemaakte cellen bevond zich nog steeds een aantal poppen. Zouden die het wel overleefd hebben, met al dat water waarin ze gelegen hadden? Gelukkig bleek dat het geval want de volgende week sloop er bijna iedere dag een nieuwe, jonge veldwesp uit en het aantal bewoners van het nest steeg naar 9 vrouwtjes. Toen er een zonnige, warmere periode aanbrak begonnen de dieren te vliegen, maar alleen wanneer het meer dan 20 graden was. Een van de grootste dieren begon wat dominant gedrag te ontwikkelen. Blijkbaar was zij de koningin. Er bleven steeds 2 a 3 vrouwtjes op het nest om te waken en bijna steeds was die koningin daarbij. Als je wat dichterbij kwam werden de dieren onmiddellijk alert. Ze hieven zich hoog op de poten, strekten hun voelsprieten en vouwden hun vleugels open, klaar voor actie. Je deinsde dan vanzelf weer wat achteruit.

De werksters kwamen regelmatig met een prooi terug, meestal een klein insect. Op het nest werd die prooi soms afgepakt door de andere wespen. Vooral de koningin was daarbij erg dominant. Bij een terugkerend vrouwtje ging ze hoog op de poten staan, hoog boven het vrouwtje, dat zich dan door de voorpoten liet zakken en onderdanig de prooi afgaf. De prooi is hoofdzakelijk bedoeld voor de larven in de cellen, maar kennelijk eten de volwassen dieren er ook wel eens wat van. Na enkele weken kon je de larven goed zien groeien. Ze lagen duidelijk zichtbaar in de celletjes en met een digitale camera werden foto's gemaakt die op het beeldscherm goed uitvergroot konden worden. Zo waren alle details goed te zien.

Dramatisch einde

Er waren in de zomer nog steeds geen mannetjes "geboren" en ongeduldig keken we dagelijks naar het nest. Bij een controle 's morgens op zeven september bleken ineens alle wespen verdwenen te zijn. Een paartje koolmezen fladderde opgewonden om het nestje heen. Het nestje was com-

pleet verwoest en geplunderd. Nu hadden die mezen al veel vaker nestjes van solitaire bijen en wespen uit de insectenwand geroofd. Pimpelmezen trekken rietstengels uit de speciaal opgehangen bundels, om daaruit de larven van graafwespen (*Crossocerus* en *Trypoxylon*) op te eten. Koolmezen hakken regelmatig de gemetselde nestjes van metselbijen (*Osmia*) open, om er de larf uit het eerste celletje te pikken. Nu zijn de grote veldwespen zeker niet weerloos. Er blijft altijd een aantal werksters op het nest waken. Aannemelijk is dat ook dit soort kleinere vogels niet zomaar even die wespen zouden aanvallen. Bij koude nachten zijn de wespen echter kwetsbaar. Om een beetje warm te blijven sliepen de dieren dan vaak met zijn allen bij elkaar, achter in plaats van op het nest. 's Morgens vroeg moeten de wespen altijd even een tijdje in de zon opwarmen, voor ze actief worden. De aanval van de mezen hebben we niet gezien, maar waarschijnlijk is die 's morgens vroeg uitgevoerd. De volwassen wespen hebben we daarna nooit meer teruggezien. Zijn ze weggevlucht (al vliëgend, of door zich te laten vallen), of zijn ze zelf ook door de mezen verorberd? Een dag later was ook een flink deel van het wespennest, waar de larven nog in aanwezig waren, weggevreten. Hiermee was er een dramatisch einde gekomen aan het nest. Overigens, ook in 2006 bouwden veldwespen weer een nestje aan de insectenwand, in een mezenestkast. Deze keer geheel spontaan!

**L.L. Calle, Walstraat 7, 4531 ED Terneuzen,
Lucalle@zeelandnet.nl**